NL

DALILLA HERMANS

her(e)

PROGRAMMABOEKJE

For English, turn around.

NTGent

DIT INTERESSEERT JE VAST OOK:

HISTOIRE(S) DU THÉÂTRE II

FAUSTIN LINYEKULA

05.03–28.03

FR, LINGALA **NL, EN** **NTGent Minard**

De wereldbefaamde Congolese choreograaf en regisseur Faustin Linyekula over een sleutelmoment in de geschiedenis van de Congolese dans: de oprichting van het Nationale Ballet van Zaïre in 1974, toen na hun onafhankelijkheid Afrikaanse landen hun identiteit probeerden te bepalen.

LAM GODS

MILO RAU

11.03–28.03

NL, EN, DU **NL, EN**

NTGent Schouwburg

In deze bejubelde voorstelling reconstrueert Milo Rau Het Lam Gods op het toneel. Rau schetst een panorama van onze huidige wereld en brengt tegelijk een manifest voor kunst en spiritualiteit in een mensenleven. Een ode aan Gent en zijn bewoners.
'Een instant klassieker.' (*De Standaard*)

INFO, TICKETS & TOURDATA: NTGENT.BE

her(e)

DALILLA HERMANS

Foto op de cover: © Manoe Adusei-Owusu

NL, EN EN **Duur van de voorstelling: 70 min** **Première: 04.02.2020**

Gelieve je gsm uit te schakelen tijdens de voorstelling.
Het is niet toegestaan om audiovisuele opnames te maken.

Ik liep al langer rond met het idee om zwarte vrouwen wier leven en carrière ik volg, samen te brengen. Al sinds Oprah Winfreys beklijvende Legends Ball. NTGent gaf me de locatie en middelen om me twee dagen met enkelen van hen af te zonderen. En zo werd de basis voor dit theaterstuk gelegd tijdens een weekend in december 2019 in Villa Hellebosch.

Performer Abigail Abraham, die geheel toevallig op mijn pad kwam en barstte van talent, bleek mijn perfecte rechterhand. Samen zetten we ons aan mijn keukentafel, namen een A3-blad en een zwarte stift. We schreven de namen op van al wie er bij zou moeten zijn. Uiteindelijk kwamen we aan meer dan veertig vrouwen. Dertig van hen daagden op, al was er maar twee weken tijd tussen de oproep die we via WhatsApp naar hen stuurden en het weekend. Dat zegt iets. Mensen die zo drukbezet zijn op zo'n korte tijd samen krijgen, lukt enkel als wat je wil doen ook voor hén belangrijk is, noodzakelijk is.

Wie zijn die dertig vrouwen? Tijdens het weekend kwamen we maar niet tot een kennismakingsrondje. Het werd een *running gag*. Wat we doén is niet wie we zíjn. Onze verwezenlijkingen waren ondergeschikt aan de gemeenschappelijkheid van onze emoties. In dit programmaboekje wil ik niet inzoomen op de staat van dienst van elke vrouw die dit project mee vormde, maar op wat ze voor mij betekenen en waarom we hen uitnodigden. ●

Wat vond je van de voorstelling?
#WE ARE HERE #NTGENT
#DALILLA HERMANS

Deze publicatie werd gedrukt op gerecycleerd papier.

FSC www.fsc.org RECYCLED Paper made from recycled material FSC® C015373

Vlaanderen verbeelding werkt. gent: Canon dS De Standaard BELGIAN TAX SHELTER

Deze productie werd gerealiseerd met de steun van de Belgische Tax Shelter.

CONCEPT & TEKST & SCENOGRAFIE & REGIE
Dalilla Hermans

SPEL & CO-CREATIE
Abigail Abraham

FOTOGRAFIE & VIDEOGRAFIE & AUDIOVISUELE REGIE
Harmony Benegusenga

DRAMATURGIE & CO-CREATIE
Carolina Maciel de França

CO-DRAMATURGIE
Eline Banken
Stefan Bläske
Kaatje De Geest

MUZIEKREGIE
Willem Blontrock

ZANG
Coely Mbueno
Prisca Agnes Nishimwe
Judith Okon

ILLUSTRATIE
Manoe Adusei-Owusu

DANSCOACH
Briana Ashley Stuart

PRODUCTIELEIDING
Sebastiaan Peeters

TECHNISCHE PRODUCTIELEIDING
Oliver Houttekiet

LICHTONTWERP
Frank Haesevoets

REALISATIE DECOR
Flup Beys
Pierre Keulemans
Joris Soenen

TECHNICI
Predrag Momcilovic
Bart Meeusen

BOVENTITELING
Eline Banken
Kaatje De Geest

PRODUCTIE
NTGent

MET DANK AAN
Manoe Adusei-Owusu (Sunkwa), Lisa Akinyi May, Emma-Lee Amponsah, Anne-Sophie Chioma Opara (ANSO), Aïcha Cissé, Heleen Debeuckelaere, Aminata Demba, Renaldi Diombo, Noonah Eze (dj Black Mamba), Inès Eshun, Vanessa Gaudy (dj Vaneeshua), Melat Gebeyaw Nigussie, Sabrine Ingabire, Hannah Kenyatah Opong, Rebecca Louis, Lisette Ma Neza, Kiangana Maputshi, Nefera Mavambu, Coely Mbueno, Marie Niasse, Reine Nkiambote, Soe Nsuki, Stella Nyanchama, Dominique Nzeyimana, Lindah Nyirenda, Judith Okon, Martha da Rossa Canga Anthonio (Martha Da'ro), Colette Umuhoza, Aparecida Vi Baijot

Je weet toch dat we hier zijn?
In deze lijven, groot of klein,
Met onze verhalen zijn wij hier,
Rillend, aarzelend, alleen in de woestijn,
Rijzend, rechtop staand.
Wij zijn hier.

Met ziltig zweet onder onze oksels, wallen onder onze ogen,
Zakken onder onze armen vol angst, pijn, spijt.
Wij zijn hier.
Op weg naar een plek die *ons* heet,
Een plek die niemand van ons al vond,
Tot dan zijn wij hier.
Onze namen doorgegeven doorheen generaties gekraakt,
Wij zijn hier, nu, nieuw, ontwaakt.

Geen spiegels, geen reflecties en toch zien wij wij,
Geen spiegels, geen reflecties, toch werd ik mij.

Ik ben zwart. Ja, je hebt mij goed verstaan.
Ik ben zwart, donker, rijk aan melanine, dochter van het moederland,
Zwart, donker, vrouw, hier.
En ik pas nooit.

Mijn vel voelt te strak om het allemaal in te houden.
Mijn familie te complex of niet complex genoeg,
Mijn stem te zacht of luid of hees of helder of soulvol of wit,
Nooit tot rust, nooit thuis, nooit helemaal juist.

Maar
Je weet toch dat wij hier zijn?

tekst: *Dalilla Hermans**

*De originele teksten staan in het engelstalige deel van het programmaboekje (draai daarvoor je boekje om). Dit zijn vertalingen.

Zeg mij alstublieft niet dat ik magisch ben,
Zeg niet dat ik magisch ben,
Zeg mij niet dat ik magisch ben,
Als dat alles is wat je wil doen.

Niet van mijn cool haar houden, niet even aanraken,
Niet vragen hoe het werkt, niet of het echt is,
Niet met complimentjes komen over mijn huid,
Niet vergelijken met de jouwe als je bent gebruind,

Niet guuurl zeggen en met je vingers knippen,
Niet meezingen met Solange, Lauryn, of andere zangeressen,
Niet rappen zoals Nicki, Missy of zelfs Cardi B,
Niet zo snel verontwaardigd zijn wanneer ik dit zeg

Niet vragen naar mijn hoofddoeken, niet willen dat je een afro had,
Niet mijn contacten stelen of checken wie ik allemaal ken.
Mij niet gebruiken op je cover als bewijs van diversiteit,
Mij niet etaleren op de affiche van je witte universiteit.

Niet vertellen hoe blij je bent dat ik in je panel zit
Niet zeggen dat je meer mensen zoals ik op je tv-scherm wilt,
Niet vertellen over je reis naar Afrika of de wijsheden die je opdeed,
Niet zeggen dat je het nu allemaal weet, niet afkomen met de boeken die je leest.

Zeg mij alstublieft niet dat ik magisch ben,
Zeg niet dat ik magisch ben,
Zeg mij niet dat ik magisch ben,
Als dat alles is wat je wil doen.

Zolang je niet meestapt in ons verzet,
Wil ik niets horen over de zwarte man in je bed.
Als je zwijgt terwijl ik als kostuum gedragen word in december,
Denk dan niet dat ik het me niet herinner,
Vraag mij niet hoe ik mijn woorden of eten kruid,
Zolang je denkt dat jij niet wordt begrepen.

Ook al denk jij van wel, onze strijd is niet gelijk.
Hoe kan dat ook als jij geen schuld bekent.
Elk probleem van jou, is ook het mijne.
Elke strijd van jou, vocht ik met je mee.
Waar ben jij als ik het heb over de extra last op mijn schouders.
Als ik vrees voor mijn broer, neergedrukt door de knie van een agent in zijn nek.
Waar ben jij als ik verplicht word om delen van mijn outfit en identiteit af te nemen,
Waar ben jij als ik word gestript van mijn waardigheid?

Niet huilen als ik je een racist noem, jouw tranen betekenen mijn ontslag,
Niet doorrazen over een glazen plafond als ik niet eens aangenomen word,
Jij bent niet *woke*, zolang ik blut achterblijf.
Luister wanneer ik zeg dat ik pijn heb, ik voel het net zo als jij,
Het is niet dat ik jou niet graag heb, maar dat ik je niet vertrouw.

Zeg mij alstublieft niet dat ik magisch ben,
Zeg niet dat ik magisch ben,
Zeg mij niet dat ik magisch ben,
Als dat alles is wat je wil doen.

Twerk niet met mij, als je niet wil werken met mij,
Spreek niet als mij, als je niet inzit met mij.
Praat niet over *sisterhood*, als je mijn buurt niet kent.
Groei niet met mij op om me dan te vergeten.
Ik wil je niet bij mij, zolang je niet luistert.

tekst: *Dalilla Hermans**

© Harmony Benegusenga

© Harmony Benegusenga

MY SISTERS

Uit de notities van Dalilla Hermans

1. Vanessa Gaudy

Vanessa en ik werden vrienden toen we twintig waren, uitgaan belangrijk was en relaties morsig. Ik had de sleutel van haar studio in Gent en ik kan de dagen dat we met pizza en katers reality-tv keken, niet op tien handen tellen. Onze vriendschap doorstond de tand des tijds, ook toen ik mama werd, zij dj, ik schrijver en zij uiteindelijk ook mama. Ze was mijn eerste échte zwarte vriendin en één van de eerste mensen die ik interviewde over racisme. Dat gesprek werd meteen de eerste keer dat we die kant van onze relatie exploreerden en gaf me heel veel inzichten.

2. Nefera Mavambu

Nefera is de meter van mijn jongste dochter: haar man de peter van mijn oudste dochter. Ik noem hun gezin vaak 'framily': familie die we zelf kozen. We leerden elkaar kennen omdat onze wederhelften beste vrienden zijn. Nefera is iemand die rust uitstraalt, die mijn woelige hoofd tot kalmte kan aanmanen door te luisteren en dan de juiste, rake vragen te stellen. Onze gesprekken gaan vaak over het moederschap, over het huwelijk. Ik was benieuwd naar hoe zij haar dubbele roots ervaart en ik wist dat dit weekend haar stille, sterke kracht nodig zou hebben.

3. Aparacida Vi Baijot

Vi is één van de eerlijkste mensen die ik ken. Iemand die durft te falen, nieuwe hobby's en landen ontdekt, zich onbevreesd in de liefde smijt en altijd oprecht is. Ook als ze boos is. En die daarna naar zichzelf kijkt en met open blik durft toe te geven wanneer ze fout zat. Daar leer ik van. We hebben diepe gesprekken gehad, over liefde en over onze adoptie. Over twijfels over onze identiteit. Ik wist dat ze een meerwaarde zou zijn in gesprekken waarin mensen over hun eigen drempels moeten durven te springen. Dat doet zij namelijk constant.

4. Aminata Demba

Ik had haar een bericht gestuurd nadat een krant me had aangeboden om een verontwaardigde recensie te schrijven over een film waarin ze speelde. De film had nogal wat karikaturale elementen. Maar ik besloot dat niet te doen en haar eerst eens te

ontmoeten. Terwijl we tegenover elkaar zaten met een cappuccino tussen ons in, voelde ik al snel een soort verwantschap. Het is niet simpel om in de media onder een vergrootglas te liggen. Ze doet dat met gratie en waardigheid.

5. Marie Niasse

Toen ik journalistiek studeerde zat er nog een zwarte studente in mijn klas. In die tijd was dat nog een unicum. We werden vaak verwisseld, al lijken we niet op elkaar. Vrienden werden we niet, maar er was een zekere verstandhouding tussen ons. Een knikje, een knipoog in de gang. Vele jaren later zag ik tijdens het zappen op ATV een zwarte vrouw het nieuws presenteren. Het allereerste zwarte nieuwsanker in Vlaanderen was mijn ex-klasgenote. We volgden elkaar op Facebook. We duimden voor elkaar. Ik wilde haar in mijn kring houden.

6. Coely Mbueno

Coely is rauw talent. Haar ster rees snel. Ik was instant verliefd op haar energie. Leergierig, open vizier, open hart. Ik zag haar als een 'klein zusje'. Tot ik haar voor een of ander project moest interviewen en we uren belden. En ik haar grootsheid, intelligentie en diepgang voelde. Ze is de kleine zus bij wie ik mijn hoofd op haar schoot wil leggen om te luisteren naar haar oude ziel.

7. Dominique Nzeyimana

In 2006 nam ik deel aan een programma op TMF: *King of Festivals*. Ik was net twintig, jong en onbezonnen en vooral daar om te feesten. De regisseur van het programma was een jonge, zwarte vrouw: Dominique. Zien hoe zij de controle had over een team, hoe er naar haar werd geluisterd, veranderde mijn leven. Ik wilde zijn zoals haar. En stiekem wil ik dat nog steeds. Dominique en ik doen niet aan smalltalk, we doen aan 'real talk'. En ik wist dat dit weekend haar nuchterheid, standvastigheid en maturiteit zou kunnen gebruiken.

8. Stella Nyanchama

Ik noem Stella 'mama Stella' en ik ben niet de enige. Ik herinner me niet hoe of waar ik haar leerde kennen, maar vanaf het moment dat ik actief met anti-racisme bezig was, dook haar naam op. Stella heeft geleefd, heeft kinderen die ongeveer mijn leeftijd hebben. Haar bloedeerlijke verhalen geven ons inzichten. Als ik het even niet meer weet, is zij een van die mensen die me met mildheid en liefde weer richting kan geven.

9. Aïcha Cissé

Aïcha is één van die vrouwen die ik al lang vanop een afstandje bewonder. Via sociale media houd ik in de gaten wat ze allemaal doet en ook Abigail noemde haar meteen. Zwart, moslima, theatermaker, hilarische meme-deler: een all-round interessante vrouw. Ik was heel benieuwd naar haar, en wist

dat ze een meerwaarde zou zijn. Zo bleek ook.

10. Soe Nsuki

Er zijn weinig mensen die de wervelwind waarin ik de afgelopen jaren zat als anti-racisme activist beter begrijpen dan Soe. Zij is mijn telefoontje wanneer ik in het midden van de nacht overspoeld word door zwaarte of angst. Ik ben dat van haar. We waren collega's bij *Charlie Magazine* en leerden elkaar beter kennen nadat ze me eens in paniek belde toen racisme haar onderuit haalde. Als je iemand op die manier leert kennen dan wordt de relatie écht, en hecht. Daarnaast kan ik met niemand harder lachen. In het spierwitte, übermannelijke comedywereldje staat zij haar vrouwtje. Ze moést erbij zijn. Goede humor is een vorm van intelligentie. Soe is hyperintelligent én hilarisch.

11. Renaldi Diombo

Toen Renaldi mijn collega werd bij *Charlie Magazine* was ik geïntimideerd door haar. Ze straalde zo'n *power*, zo'n zelfvertrouwen uit dat ik er stil van werd. Ze zei me: 'Voor ik je kende, vond ik wat je schreef soms drammerig, je haalde me uit mijn comfortzone.' Het voelde als een 'stamp of approval'. Ze werd mijn allereerste 'manager' en leerde me hoe het is om op de groeien bij zwarte, Afrikaanse ouders. Haar onbevreesde, zelfzekere spirit zou onmisbaar blijken op het weekend.

12. Heleen Debeuckelaere

Co-auteur van *Zwart*, co-troublemaker, co-recalcitrante stem. We begrijpen elkaar zonder al te veel woorden, voelen elkaar meteen aan wanneer het tijd is het feestje even te verlaten en buiten te roken. Ik herkende een soort rebelsheid in haar, de gedrevenheid om ons eigen pad te bewandelen. Ik voel me veilig bij haar. Ze was de mede-activiste die ik nodig had, die begrip toonde voor de menselijke kant van de strijd.

13. Reine Nkiambote

Haar naam zegt het eigenlijk al: koningin. Ze was één van die vrienden-van-vrienden die ik niet echt kende, maar wel nauwlettend volgde. Ik zag haar op sociale media schijnbaar moeiteloos het ene succes na het andere aaneenrijgen. Wie was deze *queen* die moeiteloos de wereld rond haar vinger wond? Reine is iemand voor wie je onbewust dingen wil doen. Haar schoonheid, slimheid, welbespraaktheid stralen zo fel dat het soms pijn doet aan je ogen.

14. Anne-Sophie Chioma Opara

Ik leerde haar kennen als haar alias Anso: een jonge, zwarte, vrouwelijke illustrator. Toen ik het kinderboek las dat ze schreef en illustreerde, wilde ik haar meteen leren kennen. Ik zag een sprankel in haar ogen waar ik benieuwd van werd. Een oprechtheid ook. Ik had niet durven te dromen hoeveel ze durfde te delen op het weekend, hoe'n belangrijk onderdeel ze ervan werd.

© Harmony Benegusenga

15. Martha da Rossa Canga Anthonio

De film *Black*, waarin Martha een hoofdrol speelt, durfde ik lange tijd niet te zien. Ik wist dat sommige beelden me pijn zouden doen. Toen ik Martha ontmoette, had ik die film dus niet gezien. Voor mij was ze de zangeres van *Soul'art*. Toen ik haar belde voor een interview, hoorde ik een heel zelfbewuste jonge vrouw, een die indruk op me maakte. Ik keek dan toch. En ik stond versteld. Piepjong, maar met een diepgang waar menig ouder medemens van kan leren. Zo bleek ook tijdens het weekend.

16. Emma-Lee Amponsah

Emma-Lee is iemand die schijnbaar onbevreesd zegt wat ze denkt. Ze heeft me de afgelopen jaren het vuur aan de schenen gelegd door heel kritisch te kijken naar wat ik schreef. Ze maakte me scherper. Haar kritiek was nooit op de speler, altijd op de bal. Ze daagde me uit verder te kijken dan mijn eigen blik. Ik wilde haar erbij omdat ze me wakker houdt. Met haar erbij zou het weekend meer worden dan een knuffelfestijn.

17. Hannah-Kenyatah Opong

Toen ik zwanger was van mijn derde en mijn eerste boek zou uitkomen, zat ik op een middag op een terrasje in Antwerpen. Ik was de dag voordien op het Instagramaccount gestoten van een jonge artiest. Bleek dat die een zwarte vrouw had. Ik begon hen allebei te volgen. Opeens zag ik hen vanuit mijn online wereld voorbij het terras lopen. Impulsief riep ik hun naam. De vrouw in kwestie bleek ook zwanger. Twee weken later waren ze op mijn boekvoorstelling. Een maand later namen we een foto van onze dikke buiken. Hannah is mijn 'anger-translator' grap ik vaak: ze verwoordt de woede die ik soms voel, maar vaak moet onderdrukken in een heerlijk, sappig Kempisch accent.

18. Lisette Ma Neza

Wanneer Lisette een podium bestijgt, verstomt de zaal. Met haar breekbare, stille, zoete stem maant ze iedereen in haar omgeving aan te zwijgen en te luisteren. Haar slam poetry doet me huilen. We werden vaak uitgenodigd op dezelfde events, soms was ik haar voorprogramma, soms was zij het mijne. Als je op haar leeftijd zonder je stem te verheffen een publiek kan transformeren, dan heb je iets... ik weet niet wat. Ik moest haar meevragen.

19. Judith Okon

Ik weet nog goed hoe ik Judith ooit hoorde zingen op een *open mic*. Ze was de mooiste vrouw die ik ooit had gezien. Haar lippen, haar gezicht, haar wilde haren en dan die klok van een stem. Ik wist niet hoe snel ik haar te vriend moest maken. Ze blies me van mijn sokken. En toen bleek ze ook nog eens de warmste vrouw te zijn die ik ken. Ik volg haar carrière en kan maar niet begrijpen waarom ze nog niet wereldberoemd is. Judith is onze Aretha, onze Whitney, onze 'insert a souldiva'.

Met een hart van goud. *Sisterhood* in persoon.

20. Inès Eshun

Ik zag de kortfilm *The Life of Esteban* voor ik wist wie de filmmaker was, en ik dacht bij mezelf: dit meesterwerk is door een zwarte vrouw gemaakt. En zo bleek. Het was Inès. Ik kende haar al een beetje van ziens en vond haar een elegante, lieve verschijning en had ontzag voor haar. Ik zit zelf in een pitch-comité voor langspeelfilms en kom dus met vrij veel filmmakers in contact. Zelden was ik zo onder de indruk van iemands talent én persoonlijkheid. Ik wist niet zeker of ze het zou zien zitten, ze kende me immers niet, maar ik wilde Inès absoluut op het weekend.

21. Melat Gebeyaw Nigussie

Ook Melat schreef mee aan de bloemlezing *Zwart*. Ik zag haar voor het eerst toen we er een interview over gaven. Toen ik haar bijdrage las over haar relatie met haar witte vriend, besefte ik hoeveel we met elkaar gemeen hebben. Het was Melat die me op een onbewaakt moment herinnerde aan het verhaal van Semira Adamu, een 20-jarige Nigeriaanse vrouw die in België asiel had aangevraagd en tijdens haar uitzetting door twee Belgische politieagenten met een kussen werd verstikt. Het was Melat die me leerde dat je evengoed oervlaams én Afrikaans kan zijn.

22. Lindah Nyirenda

Lindah leerde ik kennen in het Gentse uitgaansleven. Ze was een beetje ouder dan ons, maar leek jonger, meer onbevangen. Toen ik haar eens een gedicht zag reciteren – bezwerend en sterk – groeide mijn fascinatie. Ze nam ontslag als gids bij de VRT omdat ze een zeer fout opiniestuk van de ombudsman niet naast zich neer kon leggen. Ik hou van mensen met principes. Lindah is zo iemand.

23. Lisa Akinyi May

Ik ben intussen alweer acht jaar samen met Willem, de musical director van dit stuk. Maar ik had ook een leven daarvoor. En het gebeurde wel eens dat een man me interessant vond en die een ex bleek te hebben die van ver op mij leek. Zo leerde ik Lisa kennen: via een gedeelde aanbidder. Ik vond haar interessanter dan de man in kwestie. Ik denk dat dat gevoel wederzijds was. Ik volgde haar via social media en vice versa. Telkens we elkaar zagen, was er een warmte en connectie en leken we allebei bewust de man die ons aan elkaar linkte volledig weg te laten. Vriendinnen zonder meer.

24. Noonah Eze

Toen de man van Nefera *Bomboclat Festival* in het leven riep, zat ik al snel in het team als host en consultant. Een afro-festival met (inter)nationale acts, georganiseerd door framily. Hoewel ik als mama niet meer uitging, begon ik nu jonge, zwarte, vrouwelijke deejays te volgen. Zo kwam, veel later dan voor de rest van Vlaanderen, Black Mamba in mijn visier. Ik ging Noonah, de vrouw achter de titel, volgen. Al snel begonnen we elkaars verhalen te

© Harmony Benegusenga

© Harmony Benegusenga

becommentariëren. We leken fan van elkaar. Ik wilde haar erbij, haar beter leren kennen.

25. Manoe Adusei-Owusu

De eerste keer dat ik haar zag, was op een etentje bij mij thuis waar ze als 'lief van' naartoe kwam. Ik vond haar prachtig, al zei ze niet veel. Niet veel later ontdekte ik haar enorme talent voor illustratie. Ik kocht een trui met een ontwerp van haar en droeg die een aantal keer op televisie. Ik vroeg haar mee op het weekend omdat ik haar talent voor tekenen wilde aanwenden om het weekend met haar pen vast te leggen. Zo geschiedde.

26. Rébecca Louis

Ik kende Rébecca niet en moest haar even googelen toen Abigail haar voorstelde als deelnemer op het weekend. Dat maakte pijnlijk duidelijk hoe weinig tijd ik heb gemaakt voor culturele belevenissen de afgelopen jaren. Ze bleek een geweldige danser, choreograaf en denker. Op het weekend zelf kon ik mijn ogen niet van haar afhouden.

27. Sabrine Ingabire

Professioneel zie ik in Sabrine vaak een klankbord, een weerwoord, een spiegelbeeld. We hebben allebei als enige zwarte vrouwen in Vlaanderen een vaste column in een grote krant. Zij *De Morgen*, ik *De Standaard*. Onwetende mensen wilden ons soms tegen elkaar uitspelen. Twee zwarte vrouwen die zowat hetzelfde doen, dat moest voor kattigheid zorgen. Maar wij deden het tegenovergestelde. We werden beste vriendinnen, we deelden alles met elkaar, we bespraken ons werk, lieten elkaar meelezen, meeleven. We zijn een spiegel voor elkaar en we steunen elkaar door dik en dun, ook als we het oneens zijn.

28. Harmony Benegusenga

Ik heb meer fotoshoots gedaan dan me lief zijn. Meestal was ik grijs, grauw, ontdaan van vreugde of kleur. Serieuze blik, neutrale huid. Toen ik Harmony's werk ontdekte, was dat een verademing: ze fotografeerde zwarte vrouwen met de rijkdom van hun melanine centraal, met schitterende glimlach. Toen we elkaar ontmoetten op een event voor mijn kinderboek, verplichtte ik haar een gedicht te brengen. En besloot ik dat ik van haar zou gaan houden. En dat gebeurde. Haar talent als fotograaf en videograaf kon ik niet laten liggen tijdens dit proces.

29. Carolina Maciel de França
Ik kende Carolina misschien het minst goed. Ze was een vriendin van vriendinnen die ik weliswaar door en door vertrouw, vrouwen van wie ik wéét dat ze zich niet inlaten met *nitwits*. Toen ik haar een panel zag begeleiden wist ik meteen: haar wil ik kennen. Ze ademde controle. Een soort controle die ik in mezelf vaak mis. Ik was zo blij dat ze mee wilde werken aan het stuk. Haar bijdrage als dramaturg was van essentieel belang.

30. Kiangana Mupatshi
Ik ben altijd alert voor iedereen van kleur in de media: spits mijn oren en neem de persoon op mijn scherm extra goed in me op. Zo gebeurde het ook met Kiangana, toen nog rapper Benny, Benoitte. Ik zag haar voorbijflitsen op Ketnet, maar al snel bleek dat het oppervlakkige van de Ketnetfiguur niet strookte met de bedachtzame persoon erachter. Als creatieve duizendpoot zag ik haar het ene project na het andere lanceren. Zag ik haar naar Frankrijk verhuizen, een zoontje op de wereld zetten, een kleding- en schoenenmerk starten en nummers uitbrengen als zangeres. Toen we elkaar op een avond eerder toevallig spraken, was ik nog meer onder de indruk van haar kalme vastberadenheid. Ze moest erbij.

© Harmony Benegusenga